

Hungler József tanár, helytörténeti kutató (1909 – 1989)

Hungler József 1909. április 14-én született Veszprémben a Davidikummal szemben lévő, Szent László Iskola szolgálati lakásában. Apai ágon a 18. századtól kötődik Veszprémhez, Hungler József sokgyermekes családból származó kőművesmester volt. Édesanyja is többgyermekes család szülője volt Tótvázsonyból, aki férjhezmenetelig dr. Cholnoky Ferenc orvos családjánál szolgált, mint szakácsnő, később a Szt. László iskolában volt iskolaszolga.

Elemi iskolai tanulmányait a Szent László Iskolában végezte 1915 –1919-ig, ezután lett a veszprémi Kegyes Tanító Rend, a Piaristák Gimnáziuma diákja nyolc éven át, 1919-től 1927-ig. Itt szivta magába a tudás alapjait, s azt az erkölcsi hatóerőt, amely végigkísérte pályáján. Mindig meleg szeretettel emlékezett meg egykori tanáraitól, iskolájáról. Veszprém jelenének és múltjának atmoszférája jelentősen formálta életét. Érettségi után először a szegedi Tanárképző Főiskola hallgatójaként szerzett magyar, történelem, testnevelés szakos polgári iskolai tanári diplomát 1930-ban. Első működési helye Kálkápolnán volt egy magániskolában, majd tanított Esztergom-táborban, Esztergomban és Érden polgári iskolákban.

1934-ben vette feleségül Skoda Margit pedagógust, akivel öt gyermeket neveltek fel. Ezt követően tanított még Székesfehérváron a polgári iskolában, majd Vácon az ipari iskolában. 1943-ban beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetemre, de ez irányú tanulmányait a háborús események miatt csak 1948-ban tudta befejezni.

Ezt követően már magyar-történelem szakos középiskolai tanárként dolgozott az alábbi munkahelyeken:

1946-1951 között megyei tanfelügyelő, 1951-1955-ben - az azóta megszűnt - helyi Tanítóképző igazgatója volt.

1955-1957 között a néhány éve alakult Veszprémi Nehézvegyipari Egyetem Kollégiumának az igazgatóságával bízták meg. Elmondása szerint, akkor figyelt fel arra, hogy a Székesegyház és a volt Nagyszeminárium (akkor egyetemi kollégium) közötti területen focizó fiatalok lába alatt furcsán dobog a föld. Ez alapján határozta el egy feltáró árok kiásását. Felbuzdítván az egyetemi hallgatókat, segítségükkel – minden anyagi támogatás nélkül – végzett ásásokat. Tudatosan, történeti források alapján kereste meg azt a helyet, ahol a középkori Szent György-kápolna romjait sejtette. Az ásások sikerrel jártak. A feltárt és a későbbiekben restaurált és védőfedéllel ellátott kápolna értékes művészi kőfaragvány díszével együtt, máig is egyik fő látványossága és történelmi értéke Veszprémnek. Ő bukkant rá az ásásokon a rómaiak jelenlétét igazoló épületmaradványokra, valamint pénzérmékre is...

1958-tól 1960-ig a Szilágyi Erzsébet Általános Iskolában tanított, majd 1960-tól 1969-ig, nyugdíjba vonulásáig volt a veszprémi Lovassy László Gimnázium tanára, ahol ezt megelőzően már óraadóként is működött. A magyar nyelv- és irodalmat, valamint a történelmet oktatta szakavatott elmével, lelkesedéssel és szerető szívvel. Hasznosan ötvözni tudta a történelmet és az irodalmat, a két ismeretágot, ezáltal maradandóvá és élményszerűvé téve a tananyagot. Tanítási órái érdekesítőek voltak, s a tankönyvek anyagán túl meglevenedett magyarázataiban a művészet, a régészet, az egyetemes művelődéstörténet, s a szellem, mely magával ragadta a diákjait.

Az oktató-nevelő munka mellett a Lovassy Gimnázium könyvtárának is az őre volt egy időben. Munkája szerves részének tekintette az iskolai könyvtárosi feladatát. A könyvállományt szakszerű hozzáértéssel gyarapította, a kölcsönző tanulók számára is hasznos tanácsokat nyújtott és megtanította őket szeretni a könyvet. Nem pusztán a könyv tartalmi mondanivalójára, tanulságaira hívta fel a figyelmet, hanem a könyvnek, mint tudást őrző eszköznek a megbecsülésére, szeretetére is nevelt. Ez vezette arra a gondolatra, hogy könyvkötő szakkört szervezzen és vezessen, s ezzel is felkeltse és ápolja a tanulóknál a könyv szeretetét.

Hungler József klasszikus ember volt a szó szoros értelmében. A tiszta tudás, a szellem töltötte be egyéniségét úgy, ahogyan azt az antik ideál megkövetelte. A külvilág szinte közömbös volt a

számára, pontosabban a külvilágot is a szellem, a tudás oldaláról, annak fényében látta és szemlélte. Valójában tudós egyéniség lakozott benne, a tudomány intenzív művelése lett volna életének célja, miként az a régi, klasszikus gimnázium tanárainak megadatott. Erre azonban a háború utáni években nemigen nyílt lehetőség. Amennyire a körülmények engedték, foglalkozott tudománnyal, de bántotta, hogy egész lényével nem adhatja át magát ennek a nemes munkának. Intenzívebben csak nyugdíjas korában, ám akkor is fiatalos lendülettel és lelkesedéssel művelte a tudományt.

Mint ember és mint tanár szigorú, igényes, de igazságos és mindig humánus volt. Kartársainak tudott jó tanácsokkal szolgálni és hasznos útmutatást adni a hozzá fordulóknak. Ezt a szigort és igényességet maga felé is mércéül állította. Sosem törekedett hiú elismerésekre és olcsó sikerekre. Kutatásainak eredményét csak akkor közölte, ha biztos volt azok szilárd megalapozottságában.

Első írása 1935-ben jelent meg, majd ezt követően rendszeresen írt pedagógiai és közművelődési tárgyú cikkeket iskolai értesítők és folyóiratok számára. Veleszületett vonzódása szülőföldje iránt fordította érdeklődését Veszprém gazdag történelmi múltjának kutatása felé.

Rendszeres helytörténeti kutatásai eredményeként az őskortól az XIX. századig terjedő 600 oldalas regeszta gyűjteményt (kútfő-jegyzék) állított össze 1959-ben, „Mit tudok Veszprémről” címmel. Első nagyobb munkája 1960-ban - a Megyei Könyvtár megbízásából - Veszprém megye alkotói életrajzának az összeállítása volt. Ebben 500 személy életrajzát dolgozta fel.

1964-ben jelent meg „Veszprémi séták” címmel első városismertetője, majd 1965-ben ennek bővített kiadása a Városi Tanács művelődési osztálya kiadványaként. Sokan ebből a kis könyvecskéből ismerték és szerették meg városunkat, művészeti és kulturális értékeit. Hungler József volt a szerzője a Panoráma Kiadó gondozásában megjelent „Veszprém” c. füzeteknek 1967 és 1971 között.

„100 éves vendéglátás” címmel Hungler József helytörténeti monográfiájából szerkesztett egy kiadványt Birkás József újságíró. 1970-ben a budapesti Vendéglátó Múzeum részére készült két nagyobb tanulmánya: „A veszprémi vendéglátóipar kialakulása” (180 old.) és a „Veszprém gazdaságtörténetének kereskedelmi emlékei” (255 old.) címmel.

Péterfay Endre: „Veszprém” című fotóalbumának bevezetőjét és összekötő szövegét Hungler József írta és ő szerkesztette a képanyagot is. Ezt a fotóalbumot a Panoráma Kiadó 1971-ben angol, francia, német és orosz nyelven is megjelentette. A Panoráma 1973-ban ismét kiadta a „Veszprém” albumot, melyet történelmi résszel egészített ki Hungler József, valamint a Vue Turistique veszprémi különkiadásához is ő adta az anyagot. 1974-ben Veszprém város történeti bibliográfiáját állította össze decimális rendszerben, mely 6 ezernél több tételt tartalmaz. Művelődéstörténeti forrásgyűjteményében a XII. századtól 1960-ig 1-5. kötetben bővítette Veszprém város bibliográfiáját 1981-ben.

A Veszprémi Akadémiai Bizottság (VEAB) pályadíját nyerte el „A veszprémi helytörténetírás és kutatás kialakulása” (1982) című munkájával. Ennek közlését kezdték meg 1985-ben a „Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei” folyóiratban. („A veszprémi helytörténetírás és kutatás kialakulása I. rész (1984), „A veszprémi helytörténetírás és kutatás kialakulása II. rész (1986).) 1985-ben újabb VEAB elismerést kapott a „Veszprém régebbi földrajzi és személynevei” munkája, aminek anyagából készült a „Veszprém településtörténete” (1988) című könyve.

Pápai Sámuel: „A magyar litteratura esmérete” c. művének reprint kiadásához Hungler József írt utószót.

Fő művei:

1986-ban került kiadásra „A török kori Veszprém” című könyv a Csopak Tája Tsz. anyagi támogatásával.

„Az a negyven méter körüli mélység, ami a középkori veszprémi várkútból megmaradt, egy darab különös történelem a város múltjából. Titokzatossága talán jobban kísért, mint bármely más egykorú emléké. A középkori régi vár kutak nemcsak a megépítés sokszor évtizedekre nyúló küzdelmeivel lettek híresek, de néha a helyi szájhagyományban is élő mondákkal, amelyek a kútba rejtett titokzatos kincsekről vagy a belőlük nyíló titkos oldalkijárókról, rejtkealagutakról beszéltek.

Veszprémnek nemcsak neve és keletkezése vitatott, de a várban a Gizella-kápolna előtt álló és 1938-ban helyreállított várkút is ilyen különös, sok titokzatosságot magába záró rejtély.

Sokszor meg-megálltam előtte, elnéztem... Bele is tekintettem, de a borzadást keltő néma mélység nem tud választ adni leginkább izgató kérdéseinkre: vajon ki, melyik korban, mikor is építhette és akkor régen hogyan használhatták?

Az még csak elképzelhető, hogy eleinte a vár alatti völgy forrásaiból látták el magukat ivóvízzel az ott lakók, de a királynék városának ez a megoldás kevés lehetett. Amilyen mértékben nőtt a vár lakóinak száma, olyan bizonyossággal feltételezhető régebbi korra a kút létezése. A veszprémi vár vízellátását ekkorra már feltétlenül olyan kút biztosította, aminek az alján bővízü forrás lehetett. Mivel eddig sehol a várban másféle kút nyomára nem akadunk, ez csak a jelenleg ismert várkút lehetett. Ha még az 1276-ban elpusztult főiskoláját és az előbbieken érintett lakosságot is figyelembe vesszük, amikor már a püspök jobbágyainak a XIV. század elején nagyobb háziállatai is vannak a várban; mindezek vízszükségletét nem „a vár alatti forrásokból vagy a Sédből felhordott”, és a várba behordott víz, hanem a helyben található várkútnak kellett kielégítenie.

A veszprémi várkút alakjánál és jellegénél fogva soha nem volt ciszterna. A ciszterna esővizet összegyűjtő nagyobb medence volt a középkori várakban. Ezzel szemben, a veszprémi várkút forrásvizet adott. Egyszeri rátekintéssel is megállapítható, hogy a másfél méter átmérőjű nyíláson ésszerűtlen lett volna lefolytatni az esővizet. Ez ugyanolyan naiv feltételezés, mint annak híresztelése, hogy a török ostromok idején éjjel hordták a vizet a váron kívüli forrásokból, a Sédből (!), több száz főnyi őrség és elég nagy tömegű ló részére.

A várkút helyének megállapítására a legrégebbi adat az 1569-ből maradt váralaprajz, ahol kis kör jelzi. A másik adat Istvánffy-nak az 1593-as ostromnál adott leírása. Nála a vár elvesztésének egyik oka a vízhiány, mert az őrség gondatlansága miatt elromlott a felhúzó szerkezet. Majd 1656-ban Leückhard is a kút hajtóművének elromlását és az emiatti vízhiányt említi. A veszprémi vár vízhiánya tűz esetén, összezsúfolt épületeivel katasztrófális pusztulásnak lehetett oka. Az eddigiekben már több tűzről emlékeztünk meg. Egészüljenek ki ezek Leückhard Oktávián helyszíni jelentéseivel a várban 1656. március 28-án történt tűzről. A török kori magyar történelemben egyedülálló esetként, borral oltották el a keletkezett tüzet.”

(Idézet Hungler József: A török kori Veszprém című könyvből (Veszprém, 1986, 163-5. oldal.)

A „Veszprém településtörténete” című könyv 1988-ban jelent meg.

1988 nyarán mint a „Veszprémi Szent István Emlékbizottság” tagja, az évforduló kapcsán négy újságcikkből álló sorozatot írt. (Három a veszprémi Naplóban, egy pedig a „Veszprém emlékezik” c. kiadványban jelent meg.)

Az 1989-es esztendő egyre romló egészsége miatt nagy erőpróbát jelentett számára, de így is nagy betegen újabb könyvén dolgozott mely „Az újkori Veszprém” címet viseli, felölelve az 1875-1914-ig terjedő időszakot. Sajnos ez a munkája csak kéziratban van meg.

Hungler József érdeklődött a város jelene iránt is. A város fejlesztését csak úgy tudta elképzelni, hogy figyelembe veszik a meglévő, történetileg kialakult városképet és annak hangulatához, értékeihez igazítják a fejlesztéseket. Ha intelmeit komolyabban veszik, akkor előnyösebben alakulhatott volna Veszprém városképe, a régi és az új harmonikusabban illeszkedne egymáshoz.

Gondterhes munkás életet élt Hungler József. Mind oktató-nevelő munkássága, mind helytörténeti-tudományos tevékenysége eredményes és nagy értékű. Megjelent művei és a bennük megnyilvánuló alkotóerők bizonyítják, ha életkörülményei megengedik és korábban elmélyülhet a helytörténeti kutatómunkában, még több alkotás dicsérhetné nevét és munkásságát. Tevékenysége így is értékes és maradandó.

Közel 30 éves tudományos működését ismerte el Veszprém vezetése azzal, hogy 80. születésnapján, 1989. április 14-én Veszprém város díszpolgárává választották. 20 éve, 1989. október 10-én hunyt el.

Készült Bándi László összeállítása alapján.